

Ontpolderen langs de Schelde

Breuk in eeuwenoude Zeeuwse traditie

Thijs Kramer

De reacties waren niet mals, toen in Plan Tureluur het idee werd gelanceerd om polders weer terug te geven aan de zee. Ontpolderen als het tegenovergestelde van inpolderen: een breuk in een eeuwenoude Zeeuwse traditie. Dat betekent niet alleen uitleggen welke natuurspectieven aan ontpolderen kleven, maar ook opboksen tegen ingesleten opvattingen. Eén opvatting kan vrij eenvoudig ontzenuwd worden: ontpolderen mag natuurlijk op geen enkele wijze de veiligheid van het achterland op het spel zetten. Als er ergens een gat in de dijk wordt gemaakt, zal de nieuwe zeeuwing weer aan de Delta-eisen moeten voldoen.

"Baggeren versnelt het verlandingsproces, zodat er almaar meer gebaggerd moet worden", een opmerkelijke konklusie uit studie Rijkswaterstaat.

In het Plan Tureluur (het natuurontwikkelingsplan voor de Oosterschelde van de ZMF) werd het idee voor het eerst genoemd: ontpolderen. Ontpolderen is het toelaten van het zoute getij in een polder door in de dijk een gat te graven. De kans is groot dat het idee langs de oevers van het Schelde-estuarium op uitgebreide schaal in de praktijk wordt gebracht. Rijkswaterstaat is er achter gekomen dat ontpolderen de oplossing is voor het beperken van de kostbare baggerwerken op de vaartroute naar Antwerpen.

Een andere opvatting is moeilijker te bestrijden, omdat daar een opvatting achter zit die diep verankerd is in onze cultuur:

"Goede landbouwgrond, met zweet en tranen gewonnen op de zee, geef je niet terug voor zoiets nutteloos als de natuur."

Ontpolderen

Maar er begint sleet te komen op de vooruitgangsfilosofie. Voor de landbouw gold lang het kredo "meer is beter". We kennen het resultaat. De opvatting wint terrein, dat voor het beperken van de landbouwoverschotten ook goede landbouwgrond uit productie genomen kan worden. Ontpolderen is de voor de hand liggende oplossing, want goede landbouwgrond is er teveel en intergetijdegebied is er te weinig. Het intergetijdegebied is de zone, die bij eb droog ligt en bij vloed onder water staat. Veel intergetijdegebied is in de Delta verloren gegaan. Schorren, geulen en slikken zijn ingepolderd of achter Deltadammen verdwenen. Het restant kalf stukje bij beetje af. Door het ontpolderen kan er weer intergetijdegebied gewonnen worden. Als in een polder eb en vloed weer toegelaten worden, dan ontstaan door de kracht van het getij meteen de kenmerkende geulpatronen, vinden lamsoor, zeekraal en steltlopers een plek. Eén kijkje in de Selenapolder bij Saaftinghe, en iedereen is overtuigd.

Kosten

Maar als de inhoudelijke bezwaren zijn overwonnen, komen de praktische. In Plan Tureluur is de sug-

Door met een stormvloedkering een gedempt getij te verwezenlijken, kan de Braakman ontpolderd worden.

gestie gedaan om in het Ramme-gors, tussen Sint-Philipsland en Tholen een proef te doen met ontpolderen. Een werkgroep heeft dit bestudeerd: de kosten wogen niet op tegen de natuurwinst. Met minder vergaande, goedkopere, maatregelen kan ook zoute natuur gerealiseerd worden. Voor het Ramme-gors wordt nu gedacht aan het bouwen van een hevel, die het zoute water over de dijk heen pompt. De ervaring zal leren of deze methode ook op andere plaatsen toegepast kan worden.

Dhr. Van der Maas van het waterschap Noord- en Zuid-Beveland wees er op dat sommige lokaties voor ontpolderen minder geschikt zijn. Binnen de kortste keren zou de klei wegspoelen en er zou nog geen schor ontstaan. De kosten van ontpolderen zijn ook niet te onderschatten, omdat natuurlijk een nieuwe zeedijk landinwaarts aangelegd moet worden. Bij de evaluatie van het beleidsplan Oosterschelde is een studie naar ontpolderen toegezegd.

Westerschelde

Ontpolderen is duur. De konstatering dat ontpolderen geld oplevert, is daarom goud waard. Rijkswaterstaat kwam in een studie van het Schelde-estuarium tot deze verrassende konklusie: Meer baggeren versnelt het verlandingsproces. Daardoor moet er almaar meer gebaggerd worden. Met de door Antwerpen gewenste verdieping van de Westerschelde is dat een erg duur vooruitzicht. Het areaal natuurlijke overstromingsgebieden uitbreiden is de oplossing.

Selenapolder

De Selenapolder bij het Verdrongen Land van Saaftinghe is in de vliegende storm van januari 1990 op een natuurlijke manier ontpolderd: de zomerkade brak door. Sindsdien is een diepe geul ontstaan, waardoor het water het gebied in- en uitstroomt. Een nieuw, weergaloos landschap ontstond: het ontpolderde land. Nieuwe geulen, grote plassen en een wilde begroeiing. De zeeaster bloeit er uitbundig, op de kale slikken wordt gefou-rageerd door grote groepen zwarte ruiters, tureluurs en kluten. Het gebied is zo vogelrijk dat het voor enkele soorten de norm van 1% van de Westeuropese populatie overschrijdt, zodat het een wetland van internationale betekenis genoemd mag worden. Waar eens de tarwe groeide, heeft de natuur de draad weer opgepakt. Momenteel wordt door het Zeeuwse Landschap met de diverse betrokkenen druk onderhandeld over de overname van de Selenapolder en de maatregelen die nodig zijn om het getij in dit nieuwe natuurgebied te behouden.

Stroomopwaarts

Om de baggerwerken te beperken is de Selenapolder alleen niet voldoende. Vooral stroomopwaarts zullen gebieden ontpolderd moeten worden. Dat zet pas echt zoden aan de dijk. Ieder die wel eens een kijkje heeft genomen langs de Schelde voorbij Antwerpen, richting Gent, valt op dat de rivier nog vaak zijn oorspronkelijk loop volgt en dat de getijwerking tot ver in het achterland merkbaar is. Op diverse plaatsen liggen nog prachtige stukjes natuur, die onder invloed staan van een zoet getij. In de rest van Europa moet je daar met een vergrootglas naar zoeken. Deze gebieden

kunnen groter gemaakt worden, waardoor Kruibeke ook bij hoge vloed droge voeten houdt.

Braakman

Ook op Nederlands grondgebied zijn ontpolderingsmogelijkheden. De Hedwigpolder, grenzend aan de Selenapolder, lijkt voldoende inhoud te hebben om voor komberging te zorgen zodat minder gebaggerd hoeft te worden. Deze polder ligt ook voldoende stroomopwaarts. Een ander gebied is de Braakman. Door middel van een kleine stormvloedkering op de plaats waar nu de Braakman uitmondt in de Westerschelde, kan op deze voormalige zee-arm weer een (gedempt) getij gerealiseerd worden. De stormvloedkering kan het tij zo dempen, dat de oude dijken rond de Braakman voldoende veilig zijn. Met enkele bijkomende werken ter bescherming van het recreatie-deel zou een groot intergetijdegebied gerealiseerd worden. Door Rijkswaterstaat is wel eens gesuggered dat een open Braakman een goede compensatie vormt voor het verlies aan getijdegebied bij de realisatie van een WOV...

Ontpolderen langs de Westerschelde en de Schelde dient niet alleen een natuurbelang. Naast een ecologisch herstel van het estuarium wordt door het ontpolderen een economisch belang gediend: het beperken van de kosten van de baggerwerkzaamheden. Waar economie en ecologie samengaan is realisatie dichtbij.

Thijs Kramer is medewerker van de Zeeuwse Milieufederatie.